

Kemin lakot 1949

Keväällä 1949 kommunistit valmistelivat laajaa lakkoliikettä, jonka poliittisena tarkoituksena oli vaikutusvallan lisääminen, jopa vallankumous, jos kaikki olisi mennyt suunnitelmien mukaan. Edellisenä vuonna Arabian lakko oli epäonnistunut sekä SAK:n että valtiovallan tiukan linjan vuoksi. Nyt oli tarkoitus toimia laajemmalla rintamalla.

Kansainvälisenä taustana kesällä alkaneille lakoille oli kylmän sodan kiristyminen uuteen vaiheeseen, jolloin Neuvostoliitto ei kyennyt estämään Saksan liittotasavallan perustamista eikä sotilasliitto Naton muodostamista mutta ryhtyi sen sijaan koventamaan kuria itäblokin sisällä. Samoihin aikoihin Kiinassa olivat kommunistit pääsemässä voitolle sisällissodassa.

Suomen taloudellinen tilanne oli äkkiä heikentynyt ja työttömyyskin alkoi lisääntyä. Markan devalvaatio heikensi työväestön ostovoimaa ja lisäsi lakkopaineita. Silti mitään yhtenäistä lakkorintamaa ei syntynyt, ja sosiaalidemokraattien hallitsema SAK tuki hallituksen linjaa.

Kemissä alkoi heinäkuussa työtaistelu paikallisena protestina Kemi-yhtiön palkanalennuksia vastaan. Lakko laajeni parin viikon kuluessa uittotyömaalle ja satamaan, jolloin tukkisuma uhkasi aiheuttaa vaaratilanteen. Kommunistipuolueen johto ryhtyi organisoimaan Kemin lakkoliikettä myös poliittisiin päämääriin tähtääväksi, jolloin sosiaalidemokraatit puolestaan yhteistyössä hallituksen kanssa ryhtyivät vastatoimiin.

Hallitus määräsi elokuun alussa Kemin uiton avoimeksi ei-lakonalaiseksi työmaaksi, jolloin sinne alkoi saapua ulkopuolista työväkeä. Lakkolaisten ryhtyessä vastustamaan lakon murtamista syntyi kahakoita. Sopusuhteinen oli kuitenkin jo syntymässä, kunnes tilanne yllättäen kärjistyi. Siihen vaikuttivat ilmeisesti Moskovasta kommunisteille tulleet uudet ohjeet. Puhuttiin lähestyvistä yhteenotosta, ja lisää väkeä alkoi kerääntyä Kemin alueelle.

Poliisi esti lakkolaisten kulkueen pääsyn ulkopuolisin voimin käynnistetylle uittotyömaalle 18. elokuuta, jolloin syntyneessä kahakassa kuoli kaksi työläistä. Toinen ammuttiin ja toinen jäi auton alle. Ampujaa ei saatu selville, mutta kumpikin osapuoli väitti toista syylliseksi. Poliisi pidätti useita lakkojohtajia syytettynä kapinasta, ja liikehdintä uhkasi laajeta. Myös puolustusvoimien joukkoja lähetettiin Oulusta Kemiin antamaan poliisille virka-apua.

Parin viikon kuluessa lakot ja niiden tukimielenosoitukset hiljenivät, mutta mielialat olivat yhä kiihdyksissä. Puhuttiin "Kemin kapinasta", jonka piti olla alku vallankumoukselle. Mitään johdonmukaista suunnitelmaa ei kuitenkaan ole saatu selville, vaan lakot ja mielenosoitukset olivat lähinnä improvisoituja ja paikallisista ristiriidoista alkaneita. Myöskään Neuvostoliiton tuki lakkolaisille ei konkretisoitunut.

Lähteinä mm: Tapio Bergholm, Sopimusyhteiskunnan synty I (2005), s. 228 - 248; Kimmo Rentola, Niin kylmää että polttaa (1997), s. 81 - 107; Juhani Salminen, Kemi 1949, Suomen kohtalonratkaisu (1995), s. 104 - 257; Jukka Tarkka, "Suomen tie", teoksessa Suomi 75. Itsenäisen Suomen historia 3, s. 239 - 241.